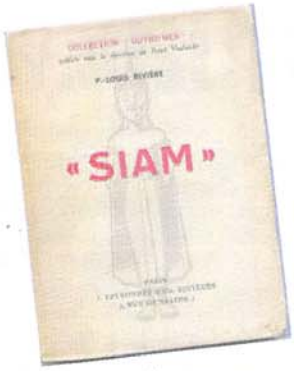

วารสารฝรั่งเศสฉบับพิเศษว่าด้วยสยาม

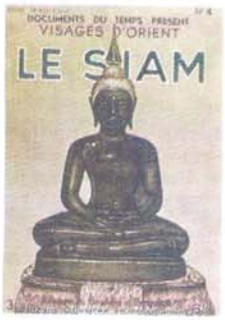

"L'Illustration" ฉบับที่ 4801-9 มีนาคม 1935 ขณะทรงให้สัมภาษณ์นักข่าวหนังสือพิมพ์เรื่องทรงสละราชสมบัติ

มุมมองของคนฝรั่งเศส ต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็น 'ประชาธิปไตย'

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2468-2478) เป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญยิ่งช่วงหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์ไทย ด้วยเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อส่งผ่านการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย

โดยมีปัจจัยสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ เป็นตัวแปรสำคัญทำให้เกิดการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม อันส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ฝรั่งเศสเป็นประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงสองศตวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยและฝรั่งเศสนั้นมีความสัมพันธ์ทางการทูตทั้งที่ราบรื่นและขัดแย้งกันมายาวนานกว่า 320 ปี

ในส่วนที่เป็นหน้าประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ประเทศฝรั่งเศสนับเป็นแม่แบบที่หล่อหลอมแนวคิดด้านเสรีภาพและประชาธิปไตยให้กับกลุ่มนักเรียนไทย ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 อาทิ **ปรีดี พนมยงค์** และ **ป. พิบูลสงคราม**

ปัจจุบัน ห้องสมุดและหอจดหมายเหตุสำคัญๆ ในฝรั่งเศสยังมีเอกสารเกี่ยวกับประเทศไทยและเอกสารไทยที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เก็บรักษาไว้เป็นจำนวนไม่น้อย

อาทิ เอกสารชั้นต้นว่าด้วยพระราชประวัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะทรงศึกษาอยู่ที่โรงเรียนเสนาธิการทหาร ตามโปรแกรมการศึกษาที่รัฐบาลฝรั่งเศสจัดถวายในช่วงปี พ.ศ.2464-2467

นอกจากนี้ยังมีเอกสารร่วมสมัยทั้งที่เป็นภาพถ่ายจดหมายเหตุ หนังสือ บทความ เอกสารสัมมนา และสื่อสิ่งพิมพ์ สะท้อนให้เห็นมุมมองของชาวฝรั่งเศสในบริบทมุมมองของตะวันตกที่มีต่อสถานการณ์บ้านเมืองไทยในเวลานั้น ในประเด็นและแง่มุมต่างๆ ตลอดจนบันทึกการเดินทางของชาวฝรั่งเศส เป็นงานเขียนที่ปรากฏในรูปของบทความในหน้าหนังสือพิมพ์ ในหนังสือ ตลอดรวมถึงที่เป็นหนังสือทั้งเล่ม

โดยการสนับสนุนของพิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ข้อมูลเพื่อการค้นคว้าวิจัยฝรั่งเศส-ไทยศึกษา ภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อยู่ในระหว่างการจัดทำวิจัยเรื่อง "เอกสารชั้นต้นฝรั่งเศสกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า" โดยมี รศ.ดร. เพ็ญศิริ เจริญพจน์ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยและคณะ ซึ่งเป็นกรรมการของศูนย์ข้อมูลฯ

จากการสำรวจค้นคว้าได้พบเอกสารชั้นต้นน่าสนใจ ที่สะท้อนให้เห็นถึงท่าทีของฝรั่งเศสต่อสถานการณ์การเมืองการปกครองของไทยในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ผ่านการบันทึกเป็นเอกสารในหลายระดับ และหลายรูปแบบ

ทั้งที่เป็นรายงานข่าวเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 และการวิเคราะห์เจาะลึกพัฒนาการการเปลี่ยนแปลง ในเวลาต่อมา ทั้งจากบันทึกของข้าราชการฝรั่งเศสที่ต้องเขียนรายงานส่งโดยตรง หรือจากผู้มีอของผู้สังเกตการณ์ และเป็นผู้รู้ผู้สนใจสยามประเทศและเหตุการณ์ในเอเชีย

ทั้งนี้ในส่วนที่เป็นรายงานข่าว จะปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์วันที่ 25 มิถุนายน 2475 เป็นข่าวสั้นๆ และเป็นรายงานข่าวเชิงวิเคราะห์อีกสองสามวันต่อมาในหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น La Croix, Le Figaro, le Temps, L'Humanite

ส่วนที่เป็นจดหมายเหตุเอกสารชั้นต้น คือบันทึกรายงานของ **Roger Maugras** ทูตฝรั่งเศสประจำกรุงสยาม และบันทึกรายงานของพันเอกทูตทหาร **Colonel Henri Roux** รายงานเหตุการณ์เป็นช่วงๆ เป็นชุดเอกสารที่น่าสนใจมาก เพราะให้ทั้งข้อมูลเหตุการณ์ สรุปบรรยากาศความเคลื่อนไหว และสรุปแสดงทรรศนะที่มีต่อเหตุการณ์ทางการเมืองของสยามในช่วงปีนั้นประกอบท้ายรายงาน

วารสาร La revue du Pacifique ปีที่ 2 ฉบับที่ 6 ประจำวันที่ 15 มิถุนายน 1933 ศึกษารัฐธรรมนูญฉบับวันที่ 12 ธันวาคม 1932 ทั้ง 7 บท

Colonel Henri Georges Bonnefont de Lapomarede อดีตทูตทหารประจำการในสยามในช่วงปี พ.ศ.2468-2474

เอกสารที่ Colonel Henri Roux พันเอกทูตทหารฝรั่งเศสประจำการอยู่ที่กรุงเทพฯในช่วงปี พ.ศ.2474-2479 เขียนรายงานสถานการณ์ทางการเมือง การปกครองของไทยในช่วงเดือนมิถุนายน 2475 รวมทั้งสรุปสถานการณ์ 6 เดือนให้หลัง มี 9 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 43 หน้า

นอกจากนี้ ยังมีบทความปรากฏในวารสารว่าด้วยเอเชียและภาคพื้นแปซิฟิก สรุปวิเคราะห์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2475-2476 ดังตัวอย่างบทความของ **Colonel Henri de Lapomarede** อดีตทูตทหารประจำการในสยามในช่วงปี พ.ศ.2468-2474 มีทั้งศึกษาเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง และตัวรัฐธรรมนูญฉบับแรกของสยาม ที่ว่า

"ดูเหมือนว่าได้เกิดการต่อสู้และในที่สุดคลี่คลายลงเป็นการประนีประนอมระหว่างสองฝ่ายในสองระดับ ระดับแรก คือ ฝ่ายสยามเก่าและฝ่ายสยามใหม่ที่เรียกร้องการปฏิรูป ระดับที่สองที่เป็นพื้นหลัง คือ ปัจจัยความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งยังไม่อาจระบุได้ว่า ฝ่ายใด ในส่วนหลังจะเป็นผู้ได้ชัยชนะ ในระหว่างฝ่ายเชื้อสายไทย ซึ่งยังคงยึดมั่นอยู่กับระบอบจารีตกับการใช้อำนาจแบบคณาธิปไตย อันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำ และฝ่ายเชื้อสายจีน ซึ่งเรียกร้องประชาธิปไตยในสังคม และมีอุดมการณ์แบบพวกบอลเชวิค"

ที่สำคัญคือได้มีการลงบทแปลของรัฐธรรมนูญทั้งฉบับชั่วคราว และฉบับวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ลงในวารสาร La revue du Pacifique วารสารรายเดือน ฉบับ 15 กรกฎาคม 2475 และ ฉบับเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม 2476 ตามด้วยงานศึกษาภาพรวมของรัฐธรรมนูญ นับเป็นการสะท้อนความสนใจติดตามสถานการณ์ในสยามและเอเชีย ของปัญญาชนและผู้สังเกตการณ์ชาวฝรั่งเศสในช่วงเวลานั้น ซึ่งยังปรากฏในรูปแบบของบทหนึ่งในหนังสือว่าด้วยเอเชียหรือเป็นหนังสือทั้งเล่ม

แนวโน้มส่วนใหญ่ของเอกสารจะสรุปประเด็นความเป็นมาและสาเหตุการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ไว้ใกล้เคียงกันว่า เป็นผลสืบเนื่องจากประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ และพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและแนวคิดอุดมการณ์

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกส่งผลกระทบต่อราคาข้าว ยางพารา มีการลดค่าเงินบาท การดุลข้าราชการ และปัญหางบประมาณขาดดุลที่เรื้อรังมานาน ส่วนในทางการเมือง มีปัญหาพื้นฐานมาจากโครงสร้างทางสังคม ความเหลื่อมล้ำทางการปกครองระหว่างอำนาจการเมืองและประชาชน ระหว่างผู้ปกครองและราษฎร

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง คือแนวคิดทางการปกครองใหม่แบบประชาธิปไตยจากชาติตะวันตก ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในจีนและญี่ปุ่นมาแล้ว และที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองของกลุ่มนักเรียนไทยในยุโรปโดยเฉพาะผู้ก่อการบางคนที่เคยไปศึกษาต่อในฝรั่งเศส (ดังที่สื่อฝรั่งเศสบางฉบับระบุไว้)

ตลอดจนกระแสการเคลื่อนไหวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในเอเชีย ดังที่ Maurice Percheron ผู้สังเกตการณ์ระบุไว้ว่า *"การเปลี่ยนแปลงในสยามเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นชาตินิยม และกระเคลื่อนไหวเพื่อประชาชนของประเทศในเอเชียในช่วงเวลานั้น"* ("Le Siam, terre d'election des revolutions" in Tour d'Asie, 1936.)

ถ้าเราจะถามว่าความสนใจของฝรั่งเศสที่มีต่อเหตุการณ์ในสยามนั้น เป็นเพราะเหตุใด

คำตอบหลักน่าจะมาจากบันทึกจดหมายเหตุและรายงานหลายฉบับที่ให้ข้อสรุปไว้ตรงกันว่า สยามจะเป็นแบบอย่างให้กับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของประเทศในอินโดจีนและในเอเชียโดยภาพรวม โดยที่ขณะนั้นฝรั่งเศสยังดำรงสถานะเป็นเจ้าอาณานิคมและตระหนักดีว่าตนกำลังจะเผชิญกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในอนาคตข้างหน้า

คำตอบรองก็คือ สยามประเทศในสายตาของตะวันตกนั้นอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างมั่นคงมานานและรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจอังกฤษและฝรั่งเศส จนขึ้นชื่อว่าเป็นประเทศที่สงบสันติ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

นี่คือทรรศนะของชาวฝรั่งเศสที่มีชีวิตอยู่ในบริบทของโลกตะวันตก ในประเทศฝรั่งเศสที่ปกครองด้วยระบอบสาธารณรัฐ หลังจากเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองและความผันผวนทางการเมืองนับครั้งไม่ถ้วน นับแต่การปฏิวัติครั้งสำคัญ ปี ค.ศ.1789

เป็นมุมมองจากตะวันตกที่มีต่อการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของประเทศในเอเชีย อันมีจีนและญี่ปุ่นนำขบวนล่วงหน้าไปแล้วในช่วงกว่าสามสิบปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งอุดมการณ์คอมมิวนิสต์กำลังมาแรง

กรรณิกา จรรย์แสง